

VALKAI ANDRÁS

HISTORIA

AZ LONGOBARDUSOC

KIRALLYOKRÓL

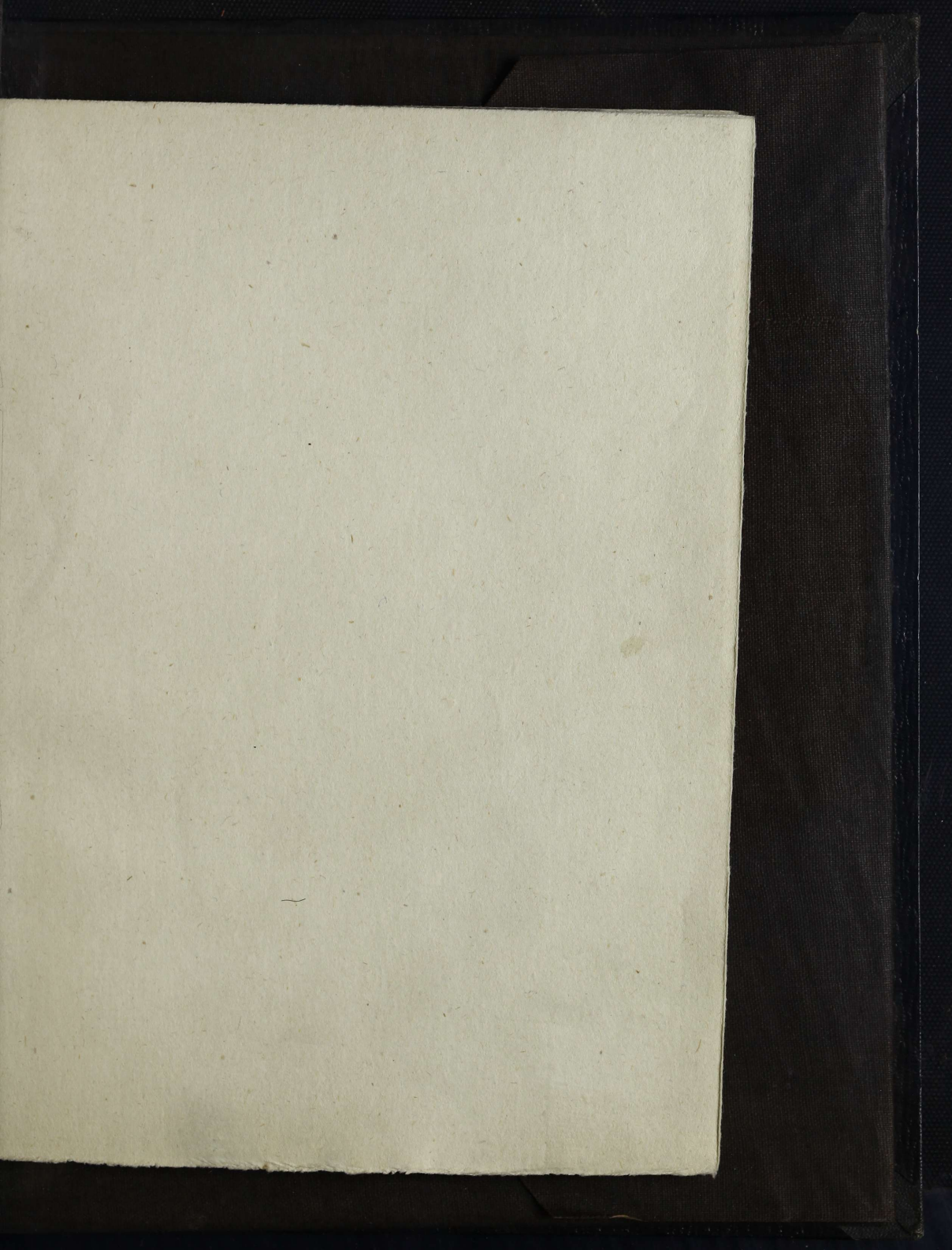
ANDOINUSRÓL

1580.

R. M. H. I.

173

A bridge of lev. fészak-
mészalatti pótola.

R.

AMM. 173.

Agb.

Historia,

ENEC SZERENT SZE-
REZVE, AZ LONGOBARDVSOC TI-
zed Királyokról Andoinufról, és annac fiá-
ról Alboinufról, Ki mikor Alboinus győze-
delmes lőt vala az Kunimundus Király ellen,
kinec Alboinus feyét vön, és Pohárt czinál-
tatà a feyéből, És az ő Leanyát ki akkor
fogva eset vala vön házaful Kit mi-
kor rea keőseritet vala hogy az
ő Attya feyéből igyéc, bőrnýű
álnoksággal meg őlete az
Wrát. És az ő több go-
noő czelekedetit mi-
keppé büntette
meg az
lsten.

Valkai Andai írta.

Ad Notam, Gongya közzül egy fő gon:

Nyomtatot Colosuárot Heltaj Gaspárne mű-
helyében 1. 5. 8 o. Eőendőben.

... 6. 2. 1911 ...

Magyar nyeluen írtam Historiákat,
Versékben ki attam ieles dolgokat,
Kikben elé bámlaltam Királyokat,
Régen történt ieles czuda dolgokat.

Az en beßédemet Andoniusról,
Longobardusról tized Királyokról,
El kezdem, És fia Albuinusról,
Feleßége miat lőt haláláról.

Gyakor változásoc léßnec világon,
Nagy romlásoc mind séllel Országokon,
Változásban romlás Birodalmokon,
Mert romlás esic minden változáson.

Nagy romlásoc hogy lón az Magyarok-
Az Atila király maradékinac, nac,
Birodalmoc nagy lón Ostrogotáknac,
És hadi dúczóßsegec Gepidáknac.

Iustinianusnac Czafarságában,
Mikor lónec Gottussoc meg romlásban,
Andoinus állá Pannoniában,
Az földet meg yle nagy sokaságban.

Feldianac földén hadoc indulá,
Mert Király atyahát Ronteruda,
Czalardságáual Tokonnac Leánya,
Meg öle Királynac gyalazatnyára.

Iò Serenczeiec lón viadalokban,
Sokat le vagánac Herulusokban,

R
Királyokat Radulphust viadalban,
Meg öléc Longobardusoc az hadban.

Czudálatos romlásoc lón azoknac,
Mert ők soha az vtán Királyoknac,
Nem vigadhatánac s birodalmoknac,
Rabiajlónec Longobardusoknac.

Olly kegyelmén azoc ió ferenczénec,
Az vtán Gepidákra vgyekezec,
Longobardusoc sereget szerzénec,
Nagy hadat Gepidác ellen kezdénec.

Deréc erővel hogy sembe iutánac,
Gepidákkal erőssen meg viuánac,
Soc bántalant azokban le vágánac,
Job része Király fiual el hullánac.

Ottis Longobardusoc nyerefeget,
Nyerénec, és magoknac dúczössfeget,
Ió hirt neuet örök emlekezeter,
Mert ellenségen vónec győzedelmet.

Mikor viadalbol haza térénc,
Andoinus Királlyal örüendeznec,
Kazdag lakodalmot vele szerzénec,
Az fő népben rendel le vlérénc.

Iffiu Albuinus ott az Artyanac,
Talpon álua fogál Andoinusnac,
Longobardusoc fo'ánac Királynac,
Paranczollyon le vlést az fiánac,

Nagy

Nagy emberiségét mert Király fiának,
Láttac hadba batorságát iffiunac,
Iő vitézségét az Albuinufnac,
Ki miat lőt halála Thorismundnac.

Ottan meg futamtánac az Gepidác,
Mihelt Thorismundus halálát lattác,
Győzedelmet eckeppen nekic hattác,
Eft Albuinufnac tulajdonittyác.

Igy felele meg Király ott Wraknac,
Az méglen Longobardus Király fiac,
Meg őt ellenségtől fegyvert nem hoznác,
Aftalokhoz nem vlnec az Attyoknac.

Ottan iffiu el pirulván è fokon,
El indulà ő à fokat iárt vton,
Gepidác Királyaához méne bátron,
Fia fegyuerét kerye vagyon azon.

Az Thorisfundus aft vigan fogadà,
Fia halálát semére nem hányà,
Meg erte miért ment Király fi hozzà,
Fegyuerét fiának neki adatà.

Nagy örömmel Albuinus meg tere,
Kezében leuén Thorismund fegyvere,
Ki az előt meg őletet vólt tölle,
Le vltetést Attyától így érdemle,

Nagy dicziret lön Király fiu dolga,
Attyánál és népénél batorsága,

R
Vdõ iartában Attya hogy meg hala,
Albuinust választá Királyágra.

Igen hamar annac hada támadá,
Mert Thorisfund az Gepidák Királya,
Meg hala ki vele frigyét tót vala,
Kunimundra állá ő Királyága.

Gyorsan haddal kezdé az ingerkednie,
Albinus ellen czelekednie,
Meg izene el tólt az frigy ideye,
Mikor végeztetett Attya élete.

Attyafia halálát meg ihorlani,
Thorisfundert eros bossút állani,
Albuinust igyekeztet rontani,
Attyafia fegyuerét vissza venni.

Lón gongya az Longobardus Királynac,
Óróc frigyét szerze Auareföknac,
Kic más nevel hiuattac Magyaroknac,
És soc romlást Gepidáktól vallottac.

Frigyel czatlá azokat maga mellé,
Raytoc tót bossúkról emlekezteté,
Késcölönc menni ő hada mellé,
Szabadság kéuanás mert erre inté.

Indula meg ő hadi társaiual,
Albinus meg viuán Kunimundal,
Feyét véne annac nagy hamarlággal,
Győzedelmet von hadi társaiual.

Dulác

Dulác foftrác el rablác orfágokat,
Fő népet mind le váguán foc rabokat,
El haytánac, és nagy kazdagfágokat,
Igy thortác meg Magyaroc boffuokat.

Ez foc rab kőft Kunimundnac leánya,
Foglya eféc fűp Leány Rosimunda,
Ki lön Albuinufnac házastárfa,
Melly Affony miat lön végre halála.

Kaponyayából Király Kunimundnac,
Italhoz Pohart czinálà magánac,
Mert hogy őmaga vőtte feyét annac,
Abból vőlt itala Albuinufnac.

Olly igen meg rontatánac Gepidác,
Longobardufoc alá haytatánac,
Azoknac az vtán adót attanac,
Soha nem lőt több Királyoc azoknac.

Czac hamar ez nagy győzedelem vtán,
Minden flé hirec neuec támaduán,
Az Gottufoc Roma ellen mozduluán,
Longobardufokat Narfes hivatván.

Hamar Longobardufoc Magyarockal,
Olaf orfágba menénec hadockal,
Meg veréc az Gottufokat Narfessel,
Az Görög Czafárnac fő Hadnagyával.

Illy ió berenczéye Albuinufnac,
Soc arannyalők ayándekoztatnac,

Esmer

R
Esmet Pannoniába be szállának,
Magyarokkal társasággal lakának.

Az mikor irtának ennyi vődében,
Christus után ötűszáz harmincz estendőben,
Ackor iőttec Pannonia földében,
És aſt laktác Negyuen négy estendőben.

Rőuid vődön az Iustinus Czaſárnac,
Nagy panafláſt tőnec az Romaiac,
Inſegét nem ſenuedhetic Narſefnac,
Kőnnyeb vőlt ſolgálnioc Gottuſſoknac.

De lám hamar Görög Czaſárne aſſony,
Kinec neue vala Sophia aſſony,
Meg buſula erőſſen az panafſon,
És az o wrán eſet kabafágon.

Aſſony egy leuelet írà Narſefnac,
Hogy el veſi hadnagyſagát ő annac,
És erre iutattya dolgát Narſefnac,
Hogy gyapotor oſt vduarlo Leanyoknac.

Nem akarya hogy birodalmát roncza,
Herelt Narſes Olaſſokat puſticza,
Inkáb akarya hogy vduarát lakya,
Az vduarlo Leanyokat ott ſolgállya.

Dul ful Narſes hogy ez dolgot meg értè,
Czaſárne Aſſonnac ez válaſt teue,
Hogy aſſonnac olly váſnát ő meg vetne,
Czaſárne aſſony aſt meg ſem ſőhetne.

Rette

Rettenetes romlás ísmet támadà,
Mert Vduarnál az hizelkedőc ſaua,
Feyedelmeknél olly dolgot indità,
Meg vetuén lőn Narſes iò ſolgállattya.

Egy leuelet írà Albuinuſnac,
Közönſéggel és Longobardufoknac,
Velle egyyút ſolgált frigyos Tárſinac,
Tuduán vitézlő dolgokat azoknac.

Az Pannoniáknac ő puſta földét,
Hadnác hátra annac nyauallyás helyét,
És foglalnác Olaſ orſágnac földét,
Ha akarnác dolgoknac elő mentét.

Siet Albuinus Gyűléſt hirdetni,
Értuén ez dolgot népét be hiuatni,
Kezdet vala ſűuében geryedezni,
És nagyob birodalomra vágodni.

Deréc végezéſec ez lőn tanáczbán,
Magyarokat haggyác Pannoniában,
Sieſlenec kazdag Olaſ orſágban,
Mikor iò alkolmatofſág dolgokban.

El induluán minden házoc népével,
És húſ ezer ſámu Saxoneſſeckel,
Azokis Feleſégec ſ gyermekeckel,
Mind tellyeſec léuén iò remenſéggel.

Vala ſűletéſe ennyi vdeyében,
Őt ſázban és hatuannyoltz Eſtendőben,

R
Által ménuén Szeremfég nec földében,
Vadnac feyenként ők nagy sietésben.

Az ő el indulafoknac vtánna,
Harmad hólnap iútnac Olaf országban,
Egy nagy hegyet láránac az határban,
Kire Albuinus hamar fel hágà.

Lön Királyról az hegy nec neuezeti,
Onnat Király, Olaf ssepféget nézi,
Királyi hegy lön annac neuezeti,
Mefse földet az hegyről meg láthatni.

Könnyen Velentzét forro Iuliumnál,
El foglalà Király nagy hamarfággal,
Kiben népét hagyà Attyafíuál,
Gisulphufal és minden czaladgyáual,

Olaf országban onnat indulánac,
Mindeneket ők meg hóldoltatánac,
És ellenec állókat meg rontánac,
Azzalis birodalmokat haytánac.

Sieténec Taurisium városára,
De váras Púspöke gondola arra,
Hogy váras ne iússon nyomorúságra,
Könyörgéssel gondol Váras hasznára.

Eleibe méne Albuinusnac,
És erőssen könyörög az Királynac,
Hogy meg kegyelmezzen Taurisiumnac,
Engede ot Király Púspöc bauánac.

Róuid

Rõuid vdon Vicensoyát, s Veronát,
Meg vouéc Monfiliteft, és Montuát,
Bergonemot és az nemes Brixiat,
És nagy Mediolanumnac Városát.

Vala nagy változásban Olaš ország,
Nem lön Olašokon semmi bátorság,
Nem lön költőc igaz attyafiság,
Wralkodéc visssa vonás hamisság.

Igen rõuid vdon az Transpadána,
Olaš országnac nemes tartománya,
Longobardusoknac lön házáiokba,
Sohúl senki elenec nem támadà.

Czac Ticium város ellenec állà.
Aft is Király környül vcuén meg állà,
Harom Estendeiglen lön alatta,
Az vtán abbais erőuel állà.

Immár három estendõ hogy mult vala,
Hetruriaig mindent meg hódlatà,
Czac Roma s Pauena feyét nem haytà,
Kiknec tartománya pusztatitac vala.

Azért Király õ nagy vigaságában,
Nagy vendégféget szerze Veronában,
Fõ nepeket hiua lakodalmában,
Olaš országot iob része birtokában.

Szép Rosimundaris õ be hiuatà,
Ielen letét annac iò süuel látà,

R.
Az Wrakat iò boráual itatà,
Vig keduében Aiándekokat oštà.
Vala Király Czešéye ember főből,
Epitetuen Kunimundus feyéből,
Királyne aššonnac Attya feyéből,
Rosimundát itattya czešeyéből.

Az ő Attyához vala nagy šerelme,
Az aššonnac Leanyi kegyeššége,
Fel indula aššonnac ezen męge,
Boššút ályon arra geryedeššue.

Czuda az aššonyiállat haragya,
Az mękeppen bőlz Salamon meg ırya,
Semmi harag ašš meg nem haladhattya,
Mert termęšet őnękiec ašš hošta.

Okosšagát forgattya és elmeiér,
Czalardiaggal mint kerűlye meg feyér,
Boššút ályon Attyáért Kunimundert,
Meg őlye Királt feyéből italért.

Melterkedic azért Királyne aššony,
Egy fő vitęzt meg kerűlye az aššon,
Peredeušnac sokat ıgir az aššon,
Semmit nem fog ıgıret az iámboron.

Más ize iútà Királyne aššonnac,
Vala šeretőye Peredeušnac,
Gyakorta iárta vitęz házát annac,
Az mint termęšet hošta az lššuságnac.

Ezzel

Ezzel közle Királyne aßony dolgát,
Matkaya helyére helyesítte magát,
Igy ferteßteréc meg Királynac ágyát,
Az vrán ielente aßony meg magát.

Nem tudodé Perederet ki vagyoc,
En Rosimunda te aßonyod vagyoc,
Albuinus felesége most vagyoc,
Tied lenni en ez vrán kéß vagyoc.

De te meg öllyed Albuinus Királt,
Meg torollyad az en Attyám halalát,
Attyám feyéből Leánya italát,
Meg állad az en nagy bosszúságomat.

Az nagy paráznaágod ki ielentem,
Velem vitézi feyed meg ölerem,
Mert már semminéc alitoni élerem,
Bosszúságért ferteztetém meg testem.

Tisza ágya Királynac ferteztetéc,
Vitéz Peredeus vgy meg felelméc,
Gyilkosságban nagy felelemből eséc,
Királyne aßonnac így kedue teléc.

Immár két vitézt vót erre az aßony,
Kic keze miat az Wra meg hallyon,
Halaláual Attyáért bosszút állyon,
Bosszu tételt hogy többet ra ne váryon.

Aßon ielt igire az vitézeknec,
Peredeus vala neuc egyyiknec,

Más ellenec kic egy értelmén lőnec,
Alkolmatos vődöt czac várnác ennec.

Mikoron egy Deleſt Király nyugonnéc,
És az ő belső hazában alunnéc,
Királyne aſſontól iel mutattatéc,
Két vitézecktől király meg öletéc.

Vala Király nagy magas állapotban,
Kemény természetű minden dolgában,
Bator ſűű az vitézlő dolgokban,
Ki feleſége miat eſéc halálban.

Az ő teſtét temetettéc Veronában,
Az nagy palota ablac előtt koporſóban,
Longobardusoc lőnec nagy bánatban,
Soc keſerűſég nec gyakorlaſaban.

Leg ottan az Aſſony Menyegzőt ſerze,
Gyilkos ſolgához Elmikushoz méne,
Illy nagy vala ő tökéletlenſége,
Kiért ez napig vagy on gonosſ híre.

Elmikus kazolodéc az Aſſonyal,
Meg rakoduán Király kazdagſágaua,
Rauenunkba euezénec be azzal,
És Király Leanyáua Alcínuffal.

Ez lőn vége vitéz Albuínusnac,
Az Longobardusoc nagy Királyoknac,
Kételen ítés ada okot annac,
Feleſége miat lőt halálánac.

Terméset így hozza asßon népek nec,
Hirtelen elméuel mindent kéfért nec,
Minden haragokon fellyül cuez nec,
Haragyokban nagy dolgot méreßienec.

Vala Király vtán az Rauennában,
Longius Capitán az tisttartásban,
Rosimundát meg keduele vóltában,
Titkon bót adà neki ő dolgában.

Izene annac hogy Wrát meg öllye,
Mëreggelez világból ki töröllye,
Ha akarnà Rauenna őué lenne,
Mint asßony vólt ismet asßonnya lenne.

Vigye vëghöz ő berelmeyért dolgát,
És közöllye ő velle házaßágár,
Sabadon birhatya ő az Rauennát,
És az mellet minden ő tistti allyár.

Ez tőkéletlen asßony rea haylà,
Feredőben Wránac merget adà,
Meg ęrezuén Elmikus mit itt vólna,
Ki vgréc feredőből s fegyueri rántà.

Fegyuerrel Rosimundát kęnßerite,
Ital maradékyát hogy hozzà venne,
Mert meg ölne hogy ha aßt nem múuelne.
Rosimunda fęltébe hozzà véue.

Ott mind kettőt az nagy mëreg meg győ
Hamarßággal ez világból ki mente,

(ze,

Lc1

R.
Longiust nagy ſomorúſágban eyte,
Mert ſép Roſimundát el nem vehete.

Ez lön azért vege Roſimundának,
Ki Leanya vala Kunimundusnac,
Az Gepidaknac erős Királyának,
Ki oka vala Wra halálának.

Láttzic ebből hogy meg büntetti Iſten,
Gonosúl czelekedőket hirtelen,
Nem ſennedi dolgokat el büntelen,
Noha irgalmaſſaga véghetetlen.

Igaz az Iſten minden dolgaiban,
Nem gyönyörködic ſemmi gonozſágban,
Mert gyönyörködic czac à ſent dolgokban,
És meg fertezhetetlen tiſtáſágban.

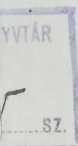
Czudalatos ő neki bölczefége,
És ki mondhatatlan kegyelmefége,
Azokhoz kic ő benne reményége,
És ki meſſſe el nem táuozić tölle.

Igy Buntetet meg gonosúl téuőket,
Egy más mia fogà el életeket,
Igy fizetéc meg érdemlet vetkeket,
Kic el arulác az ő hűſégeket.

Tekinczúnć czac régi Hiftoriákra,
Találunc ott ſoc ez fete példákra,
Senki ne támadgyon azért Wrára,
Sőt igyekezzéc meg maradálára.

3.

173

4565/1946

gi Múzeum
1946.

R.
Longiust nagy ſomorúſágban eyte,
Mert ſép Roſimundát el nem vehete.

Ez lón azért vege Roſimundánac,
Ki Leanya vala Kunimundusnac,
Az Gepidáknac erős Királyánac,
Ki oka vala Wra halálánac.

Láttzic ebből hogy meg büntetti Iſten,
Gonoszúl czelekedőket hirtelen,
Nem ſenuedi dolgokat el büntelen,
Noha irgalmaſſága vegheteretlen.

Igaz az Iſten minden dolgaiban,
Nem gyönyörködic ſemmi gonozſágban,
Mert gyönyörködic czac à ſent dolgokban,
És meg fertezheteretlen tiſtaſágban.

Czudalatos ő neki bölczelése,
És ki mondhatatlan kegyelmelése,
Azokhoz kic ő benne remenſége,
És ki meſſſe el nem ráuozić tőlle.

Igy Bunteret meg gonoszúl téuőket,
Egy más mia fogà el életeket,
Igy fizetéc meg érdemlet vetkeket,
Kic el arulác az ő hűſégeket.

Tekinczűnc czac régi Hiſtoriákra,
Találunc ott ſoc ez ſele példákra,
Senki ne támadgyon azért Wrára,
Sőt igyekezzéc meg maradáſára.

Ez dologról az Longius gondolkodéc,
 Albuinus Leanya kézítettetéc,
 Albisinda hayóra fel vltetéc,
 Attya foc kincziuel el indultatéc.

Róuid vdön Tengeren el iutánac,
 Constantzinapolyban el beállánac,
 Iustianus Czáfárnac mutatánac,
 Órúle Czáfár kinczel az Leánnac.

Igaz legyen minden feyedelemnec,
 Senki ne örüllyen veszedelemnec,
 Ioságát tegyen az ő hűségénec,
 Hogy gonoszt ne nyeryen az ő feyénec.

Solgáallyunc igaz hitel Istenünknek,
 Nyeryunc boczánatot foc vérkeinknek,
 Könyörögyunc teremő Istenünknek,
 Legyen könnyebítőye nagy terhünknek.

Vegye el pogán igayát nyakunkból,
 Állon ő bossút mi foc romlásunkról,
 Szabadiczon meg minket Pogánoktól,
 Adhassunc hálát őneki azokról.

Magyaroc teryunc meg mi Istenünkhez,
 Őtalomért folyamiunc fellegetéhez,
 Meg szabadit, erőt ad épüléshez,
 Segit minket az régi jó hir neuhöz.

Czac beressúc az mi Feiedelmünket,
 Ne saggasson visssa vonás bennünket,

RmK.

1. K

ORSZ. SZÉCHÉNYI
NÖVÉNYTÁR

1946. évi

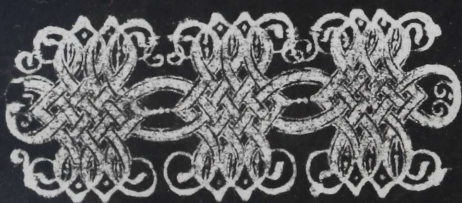
Kiegészítés az En
példányáról kelt
június 20-án

Hadgyuc hátra gonos termésetünket,
Az Zuppon ne háborgassa bélünket.

Ezeket ki be rendele versekben,
Vigastralást vön loc gongyai közben,
Az kincc el aiánlè az ő búuében,
Minden iokat kéuán annac életében.

Hetuen kilentzben és Ezer ött százban,
Elmeye foroguán nagy loc gondokban,
Irà peldaul est historiayában,
Boufiniust gyakor oluafafában.

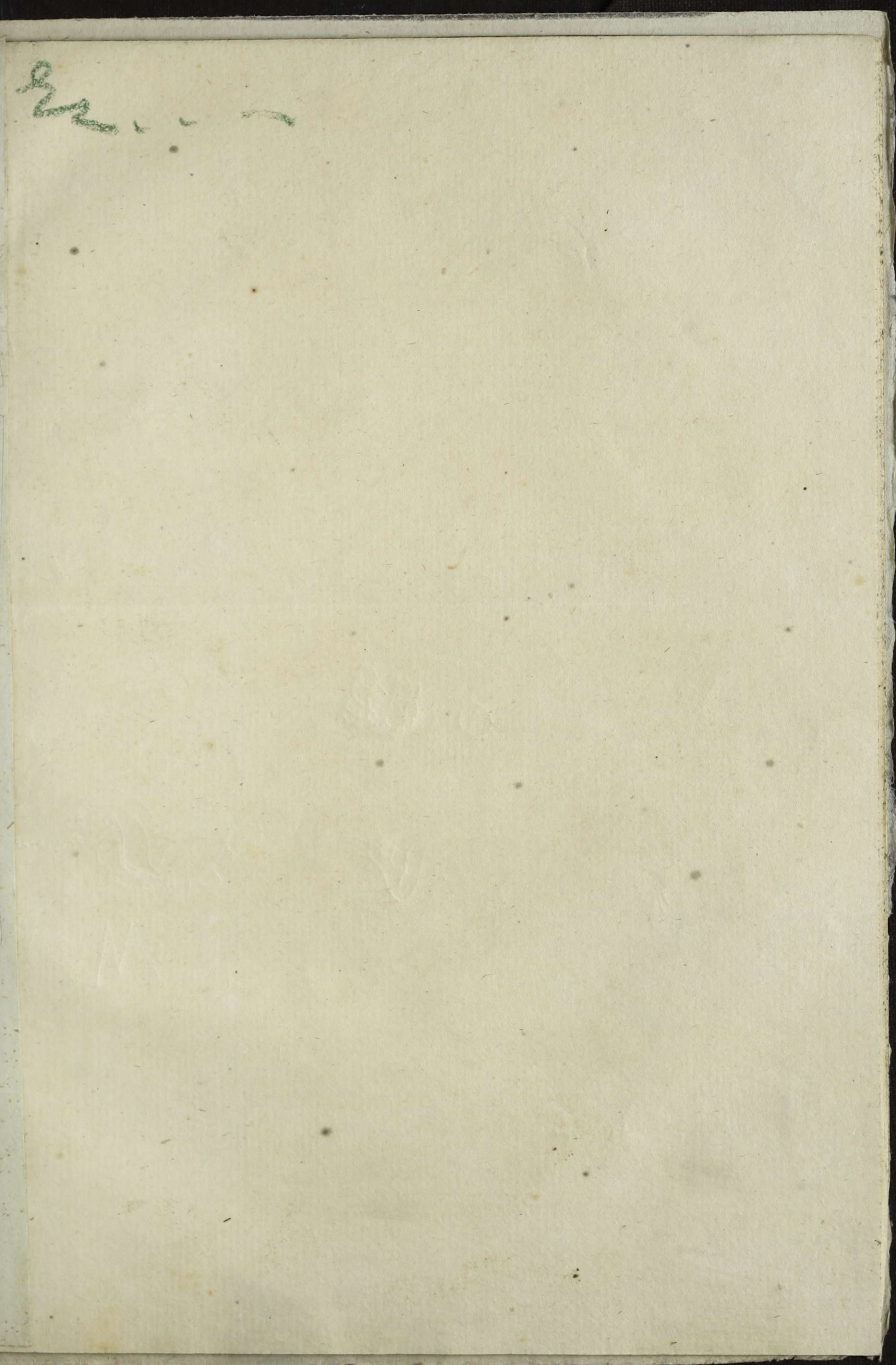
F
I N I
S.

RmK. I. 173.

2. kép.

R.

1

1

